

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1899.

Prof. dr. K. Glaser: *Zgodovina slovenskega slovstva*. IV. del. Drugi zvezek. Str. 155—312. (Konec IV. dela izide prihodnje leto.) — O nobeni Matični knjigi ni težje pisati ocene — vsaj po naših mislih ne — nego o „Zgodovini slovenskega slovstva“. Pravično bi jo sodil le strokovnjak, kakršni so opisani v letošnjem zvezku te „Zgodovine“ str. 200 do 217; a ker so teh nekateri pomrli, drugi osebno prizadeti, tretji pa z delom preobloženi, lotiti se mora kočljivega dela slovstveni nezgodovinar. Ker sami nismo nič prizadeti — v vsem zvezku, ki našteva par stotin še živčih, na raznih „poljih“ delujočih, bolj ali manj slavnih slovenskih pisateljev, nismo nikjer tiskani, niti z debelim, niti drobnim tiskom —, mislimo, da bo naša sodba nepristranska. — Najprej torej smelo trdimo, da se nobena letošnja Matična knjiga ne bo čitala toliko, kakor ta; zakaj vsak, kdor je do l. 1895. kaj prida pisal v tej ali oni znanstveni ali vsaj zabavno-poučni stroki, iskal se bo notri — in se našel, nekateri zaslužno pohvaljen, drugi brez pohvale, brez ocene. Kako bo to vplivalo, ne moremo presoditi: de interioribus non iudicat praetor. Čitajoč nič ko svoje ime pa naslov spisa ozir. spisov svojih, si bo marsikateri mislil: „Kaj pa je tebe treba bilo . . .!“ „Numerus sumus . . .“ — Kar je najbolj značilno za IV. zvezka drugi del, je to, da je prof. dr. Glaser, opisavši v treh razdelkih: zgodovinarje (I.), jezikoslovce (II.) in (III.) naravoslovce (in narodne gospodarje) in podavši tudi o sebi biografske črtice (str. 205 nsl.), stopil s katedra in dal besedo dvema pomočnikoma: Josipu Benkoviču, da nariše zgodovino modroslovja (IV., str. 233—245), bogoslovja (V., str. 246—283) in cerkvene umetnosti (VI., str. 283—287) z bibliografijsko teh strok vred (VII., str. 287—303), pa Jerneju Ravnikarju, da obdela slovstvo vzgojeslovja (VIII., str. 303—x). — Zoper Glaserjevo razdelitev slovenskega znanstvenega delovanja od l. 1870. sem v tri večje razdelke z manjšimi pododdelki menimo ne bo kaj oporekati. Samo tega ne moremo razbrati iz knjige, po katerem redu obravnava gospod profesor pisatelje. Alfabetično jih ne, zakaj n. pr. zgodovinarji se vrsté: Parapat, Štrukelj, Jesenko, Sila, Zmazek itd.; morda pa so urejeni po starosti? Poglejmo! Parapat roj. l. 1838., Štrukelj l. 1841., Jesenko l. 1831 . . . Torej po tem načelu tudi ne! Morda pa po važnosti in veljavi? Po tem načelu bi Steklasa, Rutar, Vrhovec . . . ne stali n. pr. za Štrukljem. To te je tisto, kar bi utegnili kakšnega točnosti privajenega čitatelja pripraviti do nevolje, češ da je v knjigi pravi

„chaos“. Posebno radi pa priznavamo, da so biografski podatki o posameznih pisateljih, četudi kratki, vendar zanimivi in, kolikor moremo presoditi, tudi resnični; gospod pisatelj izkuša tu in tam najti notranji nagib in zunanji povod, ki sta napotila dotičnika na slovstveno delo: za vzgojitelje mladine jako važne drobtine. O vsakem tu opisanem možu dobimo neko precej dobro sliko o njega slovstvenem delovanju. Marsikakšen mož živi v naši sredi: ljub znanec nam je iz dijaških let, a kaj je vse spisal, to vidimo šele sedaj. Večino v omenjenih treh razdelkih opisanih pisateljev tvorijo srednješolski profesorji, kar omenja že uvod (str. 155), vendar med opisanimi dvaindvajsetimi zgodovinarji je deset duhovnikov. Zdi se nam pa, da najmlajši rod ne kaže več tistega zanimanja za zgodovino. — V podrobnosti knjige se ne moremo spuščati; da ni do pičice popolna, to se ume; n. pr. takoj pri prvem pisatelju J. Parapatu ni omenjen temeljiti životopis Benkovičev v „Dom in svetu“. A to so malenkosti; sicer pa je v opombah pod črto še vse polno dostavkov. Marsikaj zvemo, kar se je vršilo lepo za kulisami, tako n. pr. o „akademiji Operosorum“ v Ljubljani od l. 1893. dalje (str. 215). — S posebnim zadoščanjem pa smo čitali razdelek „Modroslovje“. Opazka o Mahničevi kritiki Simon-Gregorčičevih poezij (str. 238): „Izvajal je iz njih (n. pr. „Človeka nikar!“ „Nevihti“ itd.) take ideje in sklepe, kakršnih katoliški duhovnik-pesnik ni mogel name-noma učiti“ —, je pametna in potrebna. Po čemer se Benkovičevi razdelki značilno razlikujejo od profesorja Glaserja, je to, da Benkovič pri najznamenitejših zastopnikih dotičnih strok navaja doslovne citate iz predgovorov itd. pisateljev samih, s čimer se le-ti sami karakterizirajo. Ob enem iz tega spoznavamo njih vodilne misli, razdelitev tvarine, zlog i. dr. Modroslovje obdelujejo s prav majhnimi izjemami — sami duhovniki — V V. razdelku (Bogoslovje) je jako zanimiv uvod o „razvoju cerkveno-političnih razmer“ — vreden, da se pazno prečita. Med dogmatičnimi pisatelji v tem oddelku nahajamo na odličnem mestu tudi knezoškofa dr. Ant. B. Jegliča (str. 254 nsl.), med zastopniki eksegeze in homiletike pa dr. Mih. Napotnika. Na bogoslovnem polju vlada, kakor kaže „Slovstvena zgodovina“, precejšnja živahnost. Kdor še dvomi, česa naj bi se lotil, pogleda naj, kaj so drugi delali pred njim. Pot je začrtana, — dalje po njej!

Jako mlado je še pri nas slovstvo o cerkveni umetnosti, vendar pa imamo že tudi tukaj nekatere dobre zastopnike, tako v stavbarstvu, kakor v glasbi. Tukaj vse kaže, da je težišče še v bodočnosti. Bibliografija, ki jo je pridel gospod pisatelj, je gledé

na nekatere pisatelje res poučna in potrebna, za večino pa samo — po mojih mislih — „malum necessarium“. Splošno moramo reči, da način kakor obdeluje gospod Benkovič svoje stroke, je zanimiv, ker kaže vedno na vodilne ideje, in to tudi za bodočnost. Grajati nimamo nič posebnega: da se isti pisatelj omenja na več krajih, to je najti skoro v vseh razdelkih, a tega so krivi pisatelji sami, ker so tako — vsestranski. — O zgodovini vzgojeslovja, ki je prišla šele do Funtka (pisatelji se namreč tu

navajajo v abecednem redu, kar je hvalevredno: urejeni so po nekem načelu, dočim prof. dr. Glaser gledé tega nima nobenega reda, ali vsaj nam ga ni bilo mogoče najti), ne govorimo še letos, počakati moramo do bodočega leta, ko bo spis cel. Če smemo kaj svetovati, svetovali bi, naj se pri pisateljih dodá tudi leto (če ne tudi dan) rojstva, kakor je to po celaj knjigi navada. No, saj pri večini je gospod pisatelj to storil. D.

Časopis.

13. mal. travna je umrl v Mariboru stolni prošt in zaslužen zgodovinar Ignacij Orožen, 81 let star. Rojen je bil v Laškem trgu dne 30. prosinca l. 1819. Bil je apostolski protonotar in vitez železne krone III. vrste.

1. vel. travna je prišlo bursko poslanstvo v Amsterdam, dne 4. vel. travna pa odpotovalo v Ameriko.

1. vel. travna. Iz burskega vira se poroča: Buri so imeli meseca grudna l. 1899. še 54.000 mož brez 5000 vstajnikov. Dne 13. sušca so pa šteli le 26.500 mož. Izgubili so 6500 ujetnikov, 8000 ubitih in ranjenih. Nepojasnjeno je, kam da je izginilo 14.000 mož.

1. vel. travna se je poročalo o vstaji v Bulgariji. V treh vaseh so se uprli oboroženi kmetje. V Trsteniku so napadli potujočega podprefekta. Nezadovoljni so bili z davki in desetino.

3. vel. travna. New-York: V rudniku pri Schofieldu se je vnelo več sodov smodnika. Ubitih je bilo nad 200 delavcev.

3. vel. travna se je odpeljal avstrijski cesar preko Vratislave v Berlin k slovesnosti, da je pruski kraljevič polnoleten. Spremljali so ga med

drugimi minister grof Goluchovski, adjutanta Paar in Bolfras in nemški vojni atašé Bülow.

5. vel. travna. Nižjeavstrijski deželni zbor je brez debate sprejel nujni predlog in načrt zakona posl. Kolisko, naj se nemščina proglasi za izključni učni jezik na vseh ljudskih in srednjih šolah Nižje Avstrije.

5. vel. travna se je poročalo: General Hunter je prekoračil reko Waal in udrl v Transvaal. Njegova armada šteje 10.000 mož. Po Robertsovem naročilu mora priti do 18. vel. travna na pomoč posadki v Mafeking.

7. vel. travna zjutraj je Roberts s svojimi vojaki prekoračil reko Vet in se utaboril pri Smaldeelu. Sovražnik se je umikal na celi črti.

7. vel. travna. Glasom brzozjavke iz Pretorije se je Delarey umaknil proti Kroonstadu, kjer ima general Botha neki zbranih 20.000 mož.

Odtlej so Angleži polagoma prodirali proti severu in sicer z glavno armado, kateri zapoveduje vrhovni poveljnik Roberts, in zlasti s konjenico (pod generalom Frenchom). 10. t. m. so prekoračili reko Zand.

Razne stvari.

Naše slike.

Slika „Prvo sv. obhajilo“ na str. 329. nam kaže deklice, ki pristopajo prvič k mizi Gospodovi. Slika je študija za večjo sliko, ki jo izdeluje znani naš mladi slikar M. Strnen. Kakor priča ta slika, ima umetnik dovolj sposobnosti, da bi prevzel kako večje cerkveno delo. — Druga slika današnje številke je ilustracija narodne pesmi: „Mlada Zora“ (v Štrekljevi zbirki I., številka 114.). Vsebina pesmi je ta-le: Mlad kraljevič pride na lov pod mlade Zore beli grad. Deklica ga kara in zavrača domov, ker ima dva huda brata, a kraljič ji izjavi, da hoče vendar njo imeti. Deklica mu pové, da to ne gre

drugače, kakor če se sama z neznanim korenem pripravi v smrtno spanje, da jo bodo imeli za mrtvo in jo deli v grajščinsko rako; tedaj naj pride on ponjo, prebudi jo in odpelje. Tako se je tudi zgodilo. A brata sta jo zasledila in odpeljala. Ko je za njima udaril kraljič, se je vnel med bratoma in kraljičem hud boj, v katerem je starejši brat zabodel kraljiča. Tedaj je Zora omedlela. — O sliki v zadnji številki „Pomladna bajka“, moramo z obžalovanjem naznaniti, da se je tisk ponesrečil, ker se je podoba preveč zasukala na levo stran, tako da močno visi. Da torej podobo uzreš prav, postavi jo, kakor kaže drevo in ona višina v ozadju, po koncu.